

2011

La Masonería en el mundo – Rumanía (1)

Archivo C I E M - Madrid

Documentación - países

Adrian Mac Liman
Centro Ibérico de Estudios Masónicos (CIEM)
03/04/2011

Francmasoneria, securitatea și regimul comunist

Operatiunea Oculata

Nicolae Ionița

Activitatea de represiune împotriva francmasoneriei a organelor Sigurantei și, ulterior, ale Securității, nu a fost declansată imediat după preluarea puterii de regimul comunist. Justificarea oficială, dată ulterior de Securitate, a acestei aparente indifferențe față de acțiunile francmasoneriei este legată de revenirea, după 1944, în funcția de Inspector General la Siguranța a lui Romulus Voinescu, el însuși francmason, care nu putea lua măsuri împotriva fraților săi și care, în momentul îndepărtării sale din funcție, ar fi sustras din arhiva Sigurantei toate dosarele și documentele privitoare la problema francmasoneriei. Materialul documentar sustras de acesta a fost redescoperit de organele Securității abia în 1951-1952, când începuseră deja arestările masive în rândul masonilor. Consecința acestei situații a fost că nu s-au luat niciun fel de măsuri împotriva francmasoneriei mai mulți ani după 1945, situația rămânând neschimbată chiar și după arestarea membrilor organizației contrarevolutionare Mișcarea Națională de Rezistență, când s-a descoperit implicarea unor vechi masoni în susținerea acesteia.

Arestarea conducerii francmasoneriei române

Situația nu a cunoscut o schimbare semnificativă, din acest punct de vedere, nici după înființarea, în 1948, a Securității Poporului. Aceasta s-ar fi datorat faptului că organele Securității au preluat această problemă fără a dispune de niciun informator - sau, cel puțin, aceasta era justificarea oficială în 1956. La aceste lipsuri mostenite de la structurile fostei Siguranțe, se adăuga atitudinea noilor cadre ale institutiei, care ar fi abordat problema cu superficialitate, lăsându-se influențați de *conceptia gresită, mostenită de la Siguranța, potrivit căreia masonii - oameni în vârstă și neseriosi prin ritualul lor absurd - ar fi încetat singuri orice activitate.*

Totul s-a schimbat începând cu anul 1949, când a fost reținut "grupul" Stanciulescu-Tomescu și cu arestarea, în 1951-1953, a întregii conduceri a francmasoneriei române, în frunte cu Constantin Bellu. Cu această ocazie a fost confiscată și o parte a arhivei lojilor din România și s-a reușit inspăimântarea tuturor francmasonilor din țară, rămași încă în libertate, într-o măsură suficientă încât să nu mai reia activitățile "masonice". Cu toate acestea, aflându-se, din unele surse, că unii din masonii rămași liberi din București și din provincie mai aveau încă întâlniri ocazionale sau de prietenie, în cursul cărora discuta și comenta evenimente politice interne și internaționale, în favoarea țărilor capitaliste, Direcția a III-a a Securității hotărâse, la 1 octombrie 1956, deschiderea unui dosar de evidență în problema francmasoneriei, *pentru luarea în evidență a elementelor francmasonice mai principale [sic!] și a fi lucrate informativ în vederea stabilirii activității ce eventual o desfășoară.*

Interesul scăzut al Securității

Dosarul de evidență în problema a fost menținut deschis până în anul 1975, deși sediul sau este mutat ulterior de la Direcția a III-a (din 1967 - Direcția I) la Securitatea

Municipiului Bucuresti. in perioada 1960-1975, in urma activitatii organelor de Securitate in aceasta problema, au fost identificati si verificati peste 500 fosti francmasoni, obtinandu-se si informatii privind *unele incercari din exterior de reluare a activitatii francmasonilor in R.S. Romania, existenta unor grupari restranse de asemenea elemente si preocupari izolate de a se restabili legaturi cu cercuri ale emigratiei reactionare din Occident si de a organiza ajutorul francmasonic in Romania.*

Cu toate acestea, interesul Securitatii pentru aceasta problema continua sa se mentina scazut, motiv pentru care, in 1975, capitanul Petre Ionescu, din cadrul Securitatii Municipiului Bucuresti, propune si i se aproba inchiderea dosarului de problema privind *elementele dusmanoase din randul fostei francmasonerii romane, aducand urmatoarele argumente* :

Analizand situatia operativa din problema, se constata ca majoritatea elementelor au decedat, iar cele ramase in viata, datorita varstei inaintate, nu mai prezinta pericol potential.

In prezent, in evidentele noastre, se afla un numar de 3 elemente din aceasta categorie, fiind si fost condamnate pentru infractiuni contra securitatii statului, urmarirea lor continuandu-se in cadrul problemei 891 - fosti condamnati fara nuanta politica.

Mentionam, de asemenea, ca nici in cadrul Directiei I nu exista un asemenea dosar de problema.

Cu toate ca s-a efectuat cu aprobarea conducerii Securitatii, inchiderea dosarului de problema in 1975 a fost indelung criticata ulterior, cand s-a hotarat redeschiderea sa sub numele de cod "Oculita" :

Datorita desfiintarii acestei probleme de munca, in acest domeniu nu s-au mai intreprins masuri organizate de cunoastere si prevenire si, drept consecinta, nu se cunoaste situatia prezenta a fostilor francmasoni din tara si din strainatate, in special a celor care au fost condamnati pentru activitate ostila, precum si a descendentilor acestora [...] si nu a existat o preocupare temeinica pentru depistarea emisarilor francmasoneriei si a canalelor de legatura [...]. Ca urmare, aparatul de securitate, nefiind instruit si orientat cu privire la aceasta problema, nu cunoaste formele si metodele specifice ale actiunilor ostile desfasurate de francmasonerie si [...] nu este in masura sa sesizeze particularitatile activitatii de nuanta masonica a elementelor din baza de lucru suspecte sau sa identifice persoanele racolate de organizatie.

1981 - francmasoneria denigra regimul politic

Incepand cu anul 1981, francmasoneria redevine brusc o problema de mare importanta pe agenda Securitatii. Motivatiile acestei bruste schimbari de atitudine se refereau mai ales la activitatea francmasoneriei din exterior. Se citeaza, in acest sens, actiunile Supremului Consiliu pentru Romania, care denigra regimul politic din Romania si facea apel la redesteptarea lojilor francmasonice romanesti, vizitele in Romania ale unor masoni din strainatate, suspectati a fi in slujba unor servicii de spionaj occidentale, dintre care unii ar fi proferat diferite amenintari la adresa autoritatilor romane precum cea de a se folosi de relatiile lor masonice pentru a distruge turismul romanesc mentinerea legaturilor unor vechi membri ai lojilor din tara de exemplu: Panait Stanescu Bellu, Vasile Florescu, Alexandru Bilciurescu cu Marcel Schapira, aflat la Paris, intrarea in contact a unor intelectuali romani cu francmasoni din strainatate cu ocazia calatoriilor efectuate de acestia in Occident etc. Toate acestea nu par, insa, justificari

suficient de credibile ale interesului acordat francmasoneriei din anul 1981. Supremul Consiliu pentru Romania se infiintase inca din 1969, legaturi ale intelectualilor romani cu persoane banuite de apartenenta la francmasonerie din Occident erau semnalate de multa vreme, dupa cum vizitele unor masoni straini in Romania se produsese si anterior.

Cel mai probabil, toate acestea nu reprezinta decat justificari ulterioare ale unei hotarari luate din cu totul alte motive. in ceea ce priveste adevaratul motiv al reconsiderarii problemei francmasoneriei, documentele nu ofera date suplimentare, dar este de remarcat coincidenta acestei schimbari de atitudine a conducerii Securitatii cu scandalul lojei masonice italiene "Propaganda Due", care a izbucnit in 1981, afectand intreaga clasa politica din Italia si care a beneficiat de atentia mass-media din intreaga lume. in rapoartele Securitatii apar referiri la acest scandal, extrase din presa italiana, reproduceri ale declaratiilor unor oficiali italieni - precum cele ale lui Aldo Bozi, presedintele Partidului Liberal Italian, membru al Comisiei de ancheta a Parlamentului italian in cazul lojei "P2", care afirma ca, in Romania, s-ar gasi membri ai lojei amintite.

Este de remarcat, de asemenea, faptul ca prima unitate care arata un interes deosebit francmasoneriei dupa inchiderea dosarului de problema in 1975 este Centrul de Informatii Externe (U.M. 0544), care preia multe din informatiile presei occidentale referitoare la masonerie si cauta sa prezinte practicile lojei "P2" ca fiind generalizate in cadrul francmasoneriei. Toate acestea nu reprezinta, insa, decat o ipoteza, care nu este confirmata si nici infirmata de documentele studiate. Oricum, pentru conducerea Securitatii, mai important decat sa arate ca isi stabilea propria agenda in functie de speculatiile presei occidentale, era faptul ca astfel redescoperea un vechi "dusman", in seama caruia putea pune toate actiunile indreptate impotriva regimului pe care il apara ba chiar, cu putin efort, toate neajunsurile care apareau in diverse sectoare de activitate din Romania.

Redeschiderea dosarului de problema privind francmasoneria nu s-a produs, insa, din 1981. Aceasta s-a datorat, cel mai probabil, disputelor dintre diferitele unitati ale Securitatii cu privire la compartimentul care ar fi trebuit sa se ocupe de problema in cauza. La inceput, problema a cazut in sarcina U.M. 0544, dar, ulterior, ea a revenit compartimentelor care se ocupau de problemele interne (in special celor de informatii interne si contraspionaj), Directia I (Informatii Interne) propunand, in 1982, deschiderea dosarului de problema "Persoane care desfasoara activitate francmasonica" sub indrumarea angajatilor sai.² Castig de cauza, in aceasta privinta, va avea insa Directia a III-a (Contraspionaj), care va aduce drept argument pentru acesta solutie, intre altele, faptul ca francmasoneria ar fi o organizatie cu caracter international, structurata pe principii si reguli de conspirativitate severe, similare activitatii serviciilor de spionaj. Initial, in martie 1983, dosarul de problema a fost deschis doar la Directia a III-a si la compartimentele corespondente din cadrul a 5 inspectorate judetene si la Securitatea Municipiului Bucuresti, urmand ca, in functie de rezultatul masurilor intreprinse, sa se deschida si la alte inspectorate din tara. Abia in iulie 1984 s-a hotarat deschiderea dosarului la toate inspectoratele judetene ale Securitatii din tara. Coordonarea activitatii pe tara era asigurata de Serviciul 7 din cadrul Directiei a III-a, laolalta cu celelalte probleme date in sarcina serviciului respectiv - radioamatori, filatelisti etc. Dosarul de problema avea numarul 1780 - "Prevenirea actiunilor organizatiei francmasonice"- cu numele de cod - "Oculata", iar de coordonarea actiunilor

din cadrul acestuia raspundeau nemijlocit capitanul Odroiu Dumitru si colonelul Stefanescu Gh.3

Supravegherea celor cu nuanta francmasonica

Dupa stabilirea sediului problemei, s-a procedat la impartirea sarcinilor fiecarei unitati implicate in aceasta activitate, dar si a obiectivelor comune. Sarcinile comune tuturor unitatilor Securitatii in problema "Oculata" erau : lucrarea in mod calificat a persoanelor din tara suspectate de desfasurarea unei activitati francmasonice sau de intretinerea de legaturi cu organizatiile francmasonice din strainatate, pentru prevenirea si neutralizarea oricarei forme de activitate ostila pe aceasta linie"; intensificarea supravegherii cetatenilor straini care veneau in Romania, suspecti a fi emisari sau ca ar avea preocupari de nuanta francmasonica; controlarea informativa a cetatenilor straini aflati la studiu in Romania, in vederea depistarii eventualilor masoni existenti in randul acestora; identificarea si urmarirea informativa a persoanelor cu preocupari pe linia teosofiei, esoterismului, astrologiei si a altor tendinte filosofice oculte ; selectionarea surselor cu posibilitati pe langa elementele suspectate de activitate francmasonica, completarea retelei informative cu noi surse utile si reevaluarea fostilor informatori, in vederea selectionarii celor care puteau fi utilizati in continuare; asigurarea unei instruiiri adecvate a cadrelor si a informatorilor implicati in problema. Pentru indeplinirea acestor sarcini, fiecare unitate centrala sau locala a Securitatii trebuia sa desemneze cate 1-2 ofiteri care raspundeau, dupa caz, in exclusivitate sau pe langa alte sarcini, de problema "Oculata".

Urmarirea informativa

Urmarirea informativa a persoanelor banuite de apartenenta la francmasonerie sau de intretinerea de legaturi cu diferiti membri ai lojilor masonice a constituit cea mai importanta activitate desfasurata de Securitate in problema "Oculata". Persoanele care intrau sub incidenta urmaririi informative in problema francmasoneriei trebuia sa se incadreze, teoretic, intr-una din categoriile stabilite de la bun inceput de conducerea Securitatii prin *Programul de masuri pentru cunoasterea si contracararea actiunilor ostile tarii noastre preconizate de francmasonerie*, intocmit cu prilejul deschiderii dosarului de problema "Oculata" :

In evidenta dosarului de problema vor fi incluse persoane :

- a) *Cunoscute ca au facut parte din francmasonerie inainte de anul 1948, cand aceasta a fost scoasa in afara legii*
- b) *Cu privire la care exista indicii sau informatii ca au fost racolate ulterior la activitati francmasonice;*
- c) *Depistate ca au legaturi cu organizatii sau elemente francmasonice din exterior;*
- d) *Semnalate ca sunt trimise in tara cu misiuni din partea organizatiilor francmasonice din exterior;*
- e) *Straini cunoscuti ca fac parte din francmasonerie, care viziteaza R.S.Romania ori actioneaza din exterior impotriva tarii noastre;*
- f) *In ale caror preocupari se regasesc simboluri, expresii ori idei francmasonice*
- g) *Descendenti ai fostilor francmasoni care intretin legaturi cu straini, calatoresc in strainatate ori sunt cunoscuti ca desfasoara activitate ostila ;*

h) Orice alte categorii de persoane in legatura cu care exista sau se obtin informatii cu esenta de activitate francmasonica .

Programul de masuri amintit mai sus stabilea o gama destul de larga de persoane asupra carora se putea incepe urmarirea informativa in problema francmasoneriei si permitea diverselor compartimente ale Securitatii raportarea obtinerii unor succese in activitatea desfasurata pe aceasta linie. Asta si datorita faptului ca desemnarea multora din categoriile de persoane ce puteau face obiectul urmaririi informative pe aceasta linie era suficient de vaga incat sa permita fiecarei unitati, locale sau centrale, a Securitatii sa anunte, in scurt timp, inregistrarea a macar 1 sau doi suspecti de activitate francmasonica. Lucrurile nu s-au petrecut insa intocmai conform planurilor.

Numarul suspectilor creste

Se poate consemna, intr-adevar, un progres rapid in privinta numarului persoanelor care constituiau baza de lucru in problema "Oculata". Astfel, la deschiderea dosarului de problema, in iulie 1984, erau identificati, in Romania, 22 de francmasoni in viata - 14 in Bucuresti, 4 in judetul Cluj si cate 2 in judetele Timis si Constanta - carora li se adaugau 50 de persoane suspectate de a fi fost racolate de francmasonerie in anii din urma, majoritatea acestora fiind din Bucuresti. Apoi, in decembrie 1984, in urma studierii materialului de arhiva detinut, sunt identificate 320 de persoane (romani si straini) care au facut sau fac parte din francmasonerie, sunt descendenti de francmasoni, intretin relatii cu persoane din strainatate ce fac parte din francmasonerie, au preocupari pe linia teozofiei, ezoterismului ori altor practici oculte. Dintre aceste persoane, 70 au fost incluse in baza de lucru, fiind subiectul propriu - zis al urmaririi - 22 cu dosar de urmarire informativa, iar 48 au fost puse sub supraveghere informativa. in iulie 1987, numarul persoanelor care intrasera sub urmarirea Securitatii ajunsese la 92- 77 romani si 15 straini, iar in 1988, pana la 103 persoane 92 romani si 11 straini dintre care 34 aveau dosar de urmarire informativa, 2 aveau mape de verificare, iar 67 se aflau sub supraveghere informativa.

Desi, in privinta numarului persoanelor urmarite, se constata un progres continuu al organelor de Securitate, nivelul de implicare al diverselor compartimente in activitatile legate de aceasta problema este departe de a fi egal. Astfel, la cateva luni dupa deschiderea dosarului de problema, in decembrie 1984, se putea remarca faptul ca, in timp ce unele structuri teritoriale si centrale ale Securitatii depuneau eforturi pentru identificarea persoanelor banuite de intretinerea de legaturi cu francmasoneria, 16 Securitati judetene nu au obtinut nici un fel de informatii, nu au luat in lucru niciun element si nu au nici o sursa in problema. Attentionarile venite din partea conducerii, prin care sefii acestor unitati teritoriale erau indemnati sa acorde o mai mare importanta problemei francmasoneriei au ramas, in general, fara efect, o dovada in acest sens fiind si faptul ca, 4 ani mai tarziu, in 1988, situatia ramasese aproape neschimbata, 12 unitati judetene neavand niciun element in atentie. Multe unitati nu trecusera nici la identificarea fostilor francmasoni, a descententilor si a rudelor si cunoscutelor acestora, iar in cazul in care se efectuase identificarea lor nu s-a trecut la luarea lor in lucru operativ pentru a cunoaste si documenta daca au preocupari masonice prezente.

Lipsa de rezultate in problema "Oculata"

Cauzele lipsei evidente de rezultate a unor unitati locale ale Securitatii in problema "Oculita" erau legate, mai ales, in opinia conducerii Directiei a III-a, de deficientele in organizarea unei retele informative adecvate, cadrele acestor unitati nereusind sa realizeze o selectiune a surselor care sa fie dirijate pe langa elemente suspecte de activitate francmasonica, impunandu-se o reevaluare a surselor mai vechi, folosite anterior in problema, pentru a se vedea in ce masura acestea puteau fi utilizate in continuare, precum si recrutarea de noi informatori in aceasta problema. Insa principala cauza a lipsei de rezultate in problema "Oculita" inregistrata de unele unitati era legata de mentalitatea lucratorilor operativi din cadrul acestora, care nu acordau acestei probleme importanta necesara :

In anumite situatii, desi au fost identificate unele elemente care au facut parte din organizatii masonice, apreciindu-se cu usurinta ca sunt in varsta, bolnave ori ca nu ar prezenta pericol pentru securitatea statului, nu s-a trecut la selectiunea si luarea lor in lucru activ pentru a le cunoaste pozitia si preocuparile prezente, cu toate ca informatiile atesta faptul ca francmasonii, indiferent de varsta si starea sanatatii, mentin contacte intre ei si actioneaza pentru raspandirea ideilor masonice si recrutarea de noi membri.

Lipsa de interes a unor cadre ale Securitatii fata de problema francmasoneriei, precum si cantitatea redusa de informatii de o importanta reala obtinuta de la deschiderea dosarului de problema, starneste adesea nemulțumirea conducerii organelor de represiune, dar nici exprimarea, in repetate randuri, a acestei nemulțumiri, nu a fost de natura sa modifice situatia:

Stadiul general al activitatii in acest domeniu nu poate fi insa apreciat ca satisfactor.[...]

Pornind de la imperativele deosebite ce au impus reactivizarea problemei, de la fondul de informatii ce necesita a fi clarificat, cele ce se raporteaza sunt doar niste aspecte mai mult formale de justificare cat de cat a unei activitati.

Daca cineva din conducerea Directiei a III-a are o alta parere, sa vina cu argumentele! [...] Este nemulțumitor si greu de calificat faptul ca nu s-a dat inca raspuns chestiunilor de fond vizate la deschiderea problemei.

Prevederile vagi ale Programului de masuri in problema "Oculita" ar fi permis punerea sub urmarire a unui numar mare de persoane, care nu aveau propriu-zis o legatura cu francmasoneria, dar manifestasera interes pentru activitatea acesteia sau pentru istoria ei ori pronuntasera cuvantul "francmasonerie" in prezenta unui informator al Securitatii. Cu toate acestea, unele inspectorate judetene ale Securitatii nu reusesc nici in aceste conditii sa raporteze identificarea unui suspect pe teritoriul judetului si, in consecinta, consemneaza urmarirea, pe linia problemei "Oculita", a unor pasionati de filatelie, radioamatori, a unor persoane care calatorisera in Statele Unite sau erau rude ale unor evazionisti etc.

NOTE

1. ACNSAS, fond Documentar Bucuresti, dosar 8795(10680), f. 33-34 - Lupta organelor Securitatii statului impotriva francmasoneriei - material de invatamant, ian. 1956. Aceasta convingere a ramas inradacinata in randul cadrelor Securitatii, aparent in ciuda tuturor

eforturilor depuse de conducatorii acestora de a o modifica. Si in materialul mai sus citat se sublinia ca lucratorii operativi trebuie sa combata conceptiile dusmanoase ale unor informatori care credeau ca masonii nu ar fi decat niste persoane neserioase, patrunse de misticism, ale caror manifestari nu prezinta pentru statul nostru niciun pericol - vezi ibidem, f. 41.

2. Idem, dosar 8796, vol. 5 f. 165 - 166 - Nota din nov. 1982. Numele de cod al dosarului de problema astfel deschis urma sa fie "Simbolul"

3. Ibidem, vol. 1, f. 25 - Asta nu insemna ca problema directiei care trebuia sa coordoneze actiunile intreprinse in acest dosar a fost rezolvata definitiv. O dovada in acest sens o constituie si faptul ca, in septembrie 1985, generalul Iulian Vlad intreba: Directia a III-a cum s-a impus ca unitate centrala cu sediul de problema? - vezi ibidem, f. 70 - Nota din 16.09.1985 a generalului Iulian Vlad.

4. Termenul "urmarire informativa" este folosit impropriu aici. Prin el am vrut sa desemnez intreaga gama de operatiuni utilizate de Securitate in problema, adica supravegherea, verificarea si urmarirea informativa propriu-zisa.

5. Ibidem, f. 109 - Nota a gen. - colonel Iulian Vlad din 10.07.1987